

Retsstaten

Et radioforedrag
af
Severin Christensen

www.grundskyld.dk

Severin Christensen
Retsstaten
Et radioforedrag 1930

digitaliseret og redigeret 2003
www.grundskyld.dk

**

Eftertryk og kopiering tilladt
– gerne med angivelse af kilde

Retsstaten

Tiden efter 1918.

Den krig, som skulle gøre ende på krigen, er afløst af en fredstilstand, der ser sådan ud: Alene i Europa er der nu 38 toldmure i stedet for 26 før krigen, og deres samlede længde er øget med 7000 km. Samtidig vokser de brat i højden. I Geneve holdes de skønneste frihandelstaler, og de samme statsmænd skynder sig hjem for at forhøje toldsatserne, selv på de nødvendige levnedsmidler. De militære rustninger fortsættes overalt og er flere steder i stærk stigning.

Og selv om konferencen i London skulle medføre nogen reduktion af de tre staters søstyrker, er spændingen mellem de to andre blevet så meget stærkere. Mussolinis blad skrev ved konferencens slutning: »Hermed er grunden lagt til en ny krig«.

Fjern krigenes årsager!

Men i det hele taget: at indlede arbejdet for verdensfreden med at nedruste er jo at begynde ved den gale ende. Tager man kæppene fra en flok stridslystne drenge, skal de nok finde på noget andet at slå med, selv om det bliver de bare næver. Hvad det gælder om er at finde årsagerne til slagsmålene og fjerne dem. Kun derved kan krige forebygges. Så længe staterne undertrykker individernes ret til uhindret at handle med hvem de vil, også i udlandet, og til at leve deres personlige, nationale og kulturelle liv som de finder for godt – så længe vil der også findes mennesker, som ikke vil købe freden på bekostning af retten.

Individets undertrykkelse.

Og her er det, at vi tilhængere af retsstatsideen påstår og vil påtage os at bevise, at denne undertrykkelse af individet aldrig er sket så grundigt og systematisk som under :det parlamentariske styre. Demokratiet, som oprindeligt havde den ærefulde opgave at beskytte folket imod skatteopkrævernes og kongernes vilkårlighed, havde allerede før krigen udviklet sig til et absolut flertalsdiktatur med ubegrænset magt. Enten det vil eller ej må det derfor bære det fulde og direkte ansvar for de lidelser, der påførtes folkene med og efter verdenskrigen. Og hvis det ikke kan ændres til et virkeligt folkeligt selv-

styre med frihed for mindretal og individer, vil det uvægerlig føre os hen imod den næste krig.

De fleste af de krigsførende stater havde jo demokratiske forfatninger med fuldt udviklet såkaldet folkestyre. I kraft af dette enevældige flertalsstyre opretholdtes et netværk af todmure, der skabte gensidig mistænksomhed. En frugt af samme folkestyre var den tvungne værnepligt, der tillod at mobilisere så store millionhære, som det ikke havde været muligt for nogen enevældig konge eller kejser. I kraft af det samme styre kunne man brandskatte folkene til gunst for krigen efter en hidtil uhørt målestok; og da krigen var forbi, kunne man ugenert forfalske de penge et godtroende publikum havde lånt, til hvem? Ja, til fædrelandet bildte man dem ind. Men da lånet skulle indfries, var fædrelandet borte – tilbage stod nogle ministre med tomme lommer, men ministre har som bekendt aldrig ansvaret for huller i lommerne.

– men glemte at afgrænse styreområdet.

Parlamentarismens indførelse i sin tid betød jo blot en anden fordeling af magten. Man skiftede styreform, men glemte at afgrænse styreområdet. Det var ikke individet, der kom til at styre sit eget, det var flertallet, der fik ubegrænset magt til også at styre individets egne sager. Netop ubegrænset. Når f.eks. vor grundlov taler om ejendomsrettens ukrænkelighed, betyder det kun, at staten ikke direkte må konfiskere den enkelte borgers lommeur eller overfrakke, men den må gerne fratage ham så meget den vil i skatter. Ret og retfærdighed er noget, der kan stemmes om; flertallet afgør det, men man kunne jo lige så godt lade et flertal bestemme, hvor stor vinkelsommen er i en trekant. At overdrage til den udøvende magt selv at sætte grænse for sin virksomhed og sine krav er endnu værre end at lade sin skrædder bestemme, om man skal have nyt tøj.

Hvis man fortalte en måneboer om dette system, ville han sikkert spørge: men så har I vel nu efter krigen sørget for hurtigst muligt at afskaffe et styre, der i den grad har undertrykt individets personlige og økonomiske frihed? – Vi må beskæmmende svare: Nej, ikke blot det, men vi giver for hver dag flertallet mere og mere magt til at beskære vor frihed, blande sig i vore erhvervsforhold og til at forringe vort arbejdsudbytte ved brandskatning. Det, vore politiske valg går

ud på, er at vinde flertal for derved at få råderet over borgernes velstand, som så deles ud efter partiinteresser.

Lovgivningsmagten er ikke som ventet blevet en støtte for borgernes frie adgang til ved arbejde at skabe sig velstand og få lov til at beholde den, men er tværtimod ved sine indgreb overfor erhverv og produktion blevet hovedårsag til de sørgelige sociale tilstande, vi så godt kender: stilstand i erhvervslivet, arbejdsløshed, bolignød og fattigdom.

Ejendomsretten.

Hvad ejendomsretten angår, er vi ganske ude at svømme: Spørg en hvilken som helst politiker fra et af vore klassiske 4 partier: når borgerne i Hobro f.eks. i øjeblikket skal betale ca. 21% i indkomstskat, hvad hindrer så egentlig byens fædre i at gå videre op til 25%. Eller 50%? Man vil ikke få andet svar end: Det vil ikke være praktisk, for så flytter de store indtægter andetsteds hen, eller også beklager man det kedelige i, at der i en by som Horsens i fjor er foretaget 20.000 udpantninger for skat. Ja, unægtelig ser det ikke godt ud; men at der skulle findes en moralsk ejendomsret i form af ubetinget rådgighed over ens egen person, ens tid, ens materielle ejendele, anerkender det nuværende system aldeles ikke.

Et af de mest anvendte slagord i den politiske kamp er: »Retten til det fulde udbytte af ens eget arbejde«, da arbejdet er kilden til al rigdom. Det anvendes oftest af vore politikere på venstre fløj, socialdemokraterne. Et andet slagord »Ejendomsrettens ukrænkelighed« bruges med forkærlighed af vore konservative politikere.

Men i virkeligheden er ejendomsretten aldrig blevet respekteret i det politiske liv, – ikke fra nogen side. For politikerne er det en skueret, der kan betragtes i grundlovens guldskrin, men ikke er til praktisk brug.

Hvad retsstaten betyder.

Og her kan jeg så springe lige ind i centrum af vort emne med den erklæring: at retsstaten betyder dette ene og intet som helst andet end at statens opgave skal begrænses til at være ejendomsrettens beskytter. Og staten skal ikke blot beskytte borgernes indbyrdes rettigheder, men også deres ret overfor selve staten. Eller rettere sagt, den skal tilintetgøre sig selv som særlig fordringshaver. Retsstaten aner-

kender ikke et flertals ret til mere end dette ene: at tildele enhver sit. Og med »enhver sit« menes, at enhver har ret til fuldt vederlag for sit arbejde og til at beholde det ubeskåret af alle politikernes skatter og afgifter. På den anden side er der ingen, som har nogen særret eller fortrinsret til de naturværdier, som ikke er arbejds-skabte, de tilhører alle i fællesskabet.

Vi sætter altså som retsstatens mål intet mindre end det at genrejse og sikre ejendomsretten i vort samfund. Og vi vil gerne begrunde dette nærmere overfor vore medborgere både til venstre og til højre.

Det, at vi ønsker, at den frie konkurrence skal kunne udfolde sig frit, når den blot ikke forfordeler nogen, har forledt både radikale og socialdemokrater til at påstå, at i grunden er retsstatsbevægelsen kun en genoplivelse af den gamle liberalisme, Manchesterskolen, der holdt på, at staten blot skulle være en slags natvægter, der lod fem være lige. Staten skulle passivt se på, om alle førte krig mod alle og være lige glad, om fanden tog den bageste. Men denne fremstilling af retsstaten er netop så forvrænget, som man kan vente det i den politiske agitations tidsalder. Nej, vi vil ikke gøre gammelliberalismens fejl om igen, vi vil netop tage så kraftigt fat, som folket tillader os det. De direkte skatter tynger gennemsnitlig hvert menneske i Danmark med 121 kr. årlig, de indirekte med 113 kr. Og ikke mindst de sidste vender den tunge ende nedad, mod småfolk.

Grundskyld.

Alle disse skatter vil vi afskaffe. Men dertil kommer det vigtigste, nemlig vort krav om, at folkets fælleseje skal tilbage til sine rette ejere, selve folket; idet enhver, der vil bruge et areal af den danske jord og udelukke andre, må skadesløsholde de øvrige borgere for denne særfordel ved at svare fuld grundskyld eller lejeafgift. Denne sum tilhører da alle borgere i lige grad og skal udbetales til dem efter at de få nødvendige udgifter til stat og kommune er fradragne.

Retsstaten lader altså ikke fem være lige, den griber netop kraftigt ind for at hindre forurettelser. Den ophæver ikke konkurrencen, men den stiller de konkurrerende borgere så lige i starten som det er muligt ved en socialpolitisk ordning. Der bliver ingen anden ulighed tilbage end den, der følger af ulighed i flid og dygtighed, med et ord i de ydede præstationer, og denne ulighed er ikke blot retfærdig, men uundværlig. Enhver sportsmand véd det. Den gamle liberalisme der-

imod hindrede en virkelig konkurrence ved at give monopolhaverne en mængde points forud.

På den nævnte måde vil ejendomsretten altså fuldtud sikres i retsstaten, og der er ikke tvivl om, at hvis arbejderstanden blot opnår sin fulde ejendomsret både til naturrigdommen og til sit arbejdes frugter, kan de andre krav på samfundet sløjfes. Det er langt værdifuldere end hele den lange række af sociale forsorgslove, selv om disse var nødvendige, så længe ejendomsretten nægtedes. Det er så langt fra, at de sociale onder affødes af ejendommens princip, at de meget mere skyldes det modsatte princip, plyndringen. Men det gælder blot om at regne ud, hvem det er, der plyndrer folket.

Ejendomsrettens sande vogtere.

Hvad vore medborgere til højre angår, så har de konservative jo næsten forbeholdt sig, som speciale, at det var dem, der var ejendomsrettens sande vogtere. Den nøgne kendsgerning er, at under de skiftende regeringer har de offentlige budgetter nået en sum af 6-700 millioner årlig, hvad der er ensbetydende med, at det offentlige gennem sin beskatning har taget en prioritet af 12 milliarder i vore faste ejendomme og formuer, i vor daglige arbejdskraft, vort forbrug, vore omsætninger osv. Tyder det på særlig respekt for ejendomsretten? – Retsmoralen hævder, at der er denne bestemte grænse mellem arbejdsskabte værdier og naturværdier, at de første er ukrænkeligt privateje og de sidste fælleseje. Men de konservative anerkender ingen af delene.

Misforståelser og svar.

Det er naturligvis vort krav om grundrentens fordeling, der fremkalder beskyldninger imod os for ejendomsrettens tilsidesættelse. Der foreligger her angående vor fremgangsmåde forskellige misforståelser, som jeg gerne ville opklare.

Den grundejer, som har de tre fjerdedele af sin ejendom prioritet til kreditforeninger eller til private, og som desuden NB må betale en mængde skatter og afgifter, kan man egentlig sige, at han i højere grad er ejer af sin ejendom end ham, der efter vor plan må udrede prioritetsrenten til den offentlige kasse, imod at han til gengæld slipper af med alle skatter?

– Nej, det er komplet umuligt at opretholde denne påstand, når overgangen tilmed foretages uden nogen forfordeling af de nuværende ejere.

Som man vil have lagt mærke til, har Retsforbundet på Rigsdagen taget bestemt afstand fra de tvangs-expropriationer af jord fra private til private, som er foreslået af den radikal-socialistiske regering. Vi påstår, at slige vilkårlige indgreb er en meget dårlig udvej, der kun kan forsvares, hvis de bedre udveje afvises, – og vi betragter den kommunistiske tendens i "disse lovforslag som et alvorligt memento til de befolkningsklasser, der modsætter sig enhver retfærdig ordning af fællesejendommen.

»Ja, Retsforbundets standpunkt hertil er meget prisværdigt,« siger de konservative, »men hvad hjælper det, at I ikke vil ekspropriere jorden, når I vil ekspropriere grundværdierne i stedet for?«

Da denne påstand atter og atter gentages nødes vi til at ramme en pæl igennem den: Lige fra Retsforbundets dannelse har vi udtrykkelig taget afstand fra den tanke at lade de nuværende grundejere betale gildet ved en overgang til retfærdigere tilstande. Vi hævder nemlig, at ved den kommende overgang fra skat til skyld bør der ikke gøres forskel på den mand, der har anbragt sin kapital i jord og ham, der har anbragt den i løs ejendom. Jordejerne kan ikke gøres eneansvarlige for den bestående uret. Derfor skal den nuværende grundejer ikke være genstand for vilkårlighed. Altså må det kapitaltab, han lider ved, at det offentlige opkræver grundrenten, udlignes på den samlede private formue, således at alle formuer stilles ens.

En sådan udligning er så meget retfærdigere, som den private formue jo samtidig befries for alle skatter, og det er et simpelt regnestykke, at disse skatter allerede nu formindsker formueejers indtægter med større beløb end det nævnte afdrag vil udgøre.

Når dette er sket på forsvarlig måde og alle skatter fjernede, vil ejendomsbesidderen være fuldt så betrygget i sin ejendom som nu; han er gunstigere stillet med hensyn til indfrielsen af sine prioriteter. Han vil kort sagt blive mere ejer af sin gård end nu – thi det er dog nettoudbyttet det kommer an på. Han kan købe, han kan sælge hele ejendommen eller dele deraf; beholde så meget han vil og så længe han vil, testamentere den bort – alt efter eget frie valg. Ingen kan mod hans vilje ekspropriere en kvadrattomme til privat formål. Kort sagt en mere effektiv beskyttelse af ejendomsretten kan næppe tænkes,

især når man husker, at al arbejdsskabt indtægt er skattefri, og at han kan få alle varer indført toldfrit. At sammenligne denne ejendomsform med statsfæste er derfor ganske misvisende.

Det eneste værn – et fast princip!

Efter disse oplysninger vil vi gerne spørge vore konservative medborgere, om det er dem eller os, der er ejendomsrettens forsvarende. Der vil i kommende tider rettes alvorlige angreb på ejendomsretten, vi behøver ikke at pege på Rusland som skræmmebillede; de til løb, vi selv har haft i ekspropriationsforslag, indgrebene i erhvervslivet ved den såkaldte trustlov osv. er forvarsler, som taler tydeligt nok. Et særligt grelt eksempel fra den seneste tid er forslaget om, at sukkerroedyrkerne, altså ejerne af Danmarks fedeste jord, skal modtage tilskud fra alle skatteyderne. Vi i Retsforbundet tilråder derfor alle konservative at søge sig et fast stade, hvis stormen skal rides af; og vi påstår, at der findes intet andet end dette at tildele enhver sit efter retsmoralske principper. Det er det eneste værn mod det kaos, der vil slynge besiddende og besiddelsesløse ned i den samme afgang. Der må afgørende brydes med det løsagtige princip, at et flertal kan fordele formue og ejendom efter hensigtsmæssigheds- eller godgørenhedshensyn. Da det var de velhavende erhverv, der i sin tid begyndte at kræve ind på finansloven, kan man ikke undres over, at de trængende bagefter kræver deres part. Det er kommunisme ganske vist; men det var de rige, der begyndte plyndringen, og nu er det ikke let at gøre op med systemet.

Grundtvig var allerede på det rene med, at den slags lovgivninger, der går ud på at tage fra nogle for at give til andre ikke just betyder respekt for ejendomsretten. Han siger: »Herunder åbner man døren for al mulig vilkårlighed, gør al ejendom usikker, kvæler virksomheden og forarmer alle, undtagen rævene, der står for styret og glemmer vist ikke sig selv.« – Jeg er glad over, at denne sidste passus om ræven kun er et citat – og at udtalelsen er over 100 år gammel.

Retsstaten og det nuværende system.

I retsstaten, hvor de offentlige indtægter er indskrænkede til et minimum, kan grundskylden opkræves med ganske ringe bekostning og uden anvendelse af den kendte nærgående undersøgelse. Det nuværende fordelingssystem lader pengene vandre fra den ene lomme

til den anden; men der tabes så kedeligt meget på vejen. I retsstaten vil man slippe for det altopslugende bureaukrati, der snylter på samfundslegemet, man vil befries for alle de hindringer, der gennem alle slags afgifter hæmmer den frie omsætning og arbejdets frie udfoldelse.

Statens opgave.

Om retsstatens opgave vil jeg kortelig anføre følgende: medens den nuværende stat afholder udgifter til mangfoldige særinteresser, som skatteyderne ikke har den mindste pligt at bidrage til (f.eks. teatre, forfattere, hvis bøger man ikke gider læse, gymnastik, journalisters og præsters rejser osv. i det uendelige), kan der i retsstaten kun afholdes udgifter til sådanne formål, som alle borgerne er principielt lige interesserede i, og som nødvendigvis må være offentlige anlæggender, da enhver ordning ellers ville blive umulig, f.eks. retsvæsenet.

Statens opgave er simpelthen at værne borgernes frihed og ejendomsret, holde hævd over skellene mellem dit og mit og mellem offentligt og privat. Det er besynderligt, at den mystiske tilbedelse af »staten« som en person, især udøves af vore mest rationalistiske og radikale hoveder (clarté-hoveder havde jeg nær sagt). Staten er skabt af mennesker og kan derfor ikke have nogen overhøjhedsret over menneskene. Det er ikke mellem menneske og stat, at spørgsmålet om ret og skyldighed opstår, det er mellem menneskene indbyrdes. Det drejer sig ikke om at bestemme de rettigheder, som samfundet har overfor menneskene, men de gensidige rettigheder og pligter, som samvirket skaber mellem menneskene indbyrdes, der er de eneste virkelige væsner, altså de eneste muligt indehavere af en ret eller en pligt. Når lovgiveren først sætter sig i den positur, at han tror at kunne råde over menneskers tid, arbejde og omsætninger, lutter ting, der er ejendom, er der da nogen, som kan føle sig sikret i sin tilværelse, sikker på hvad morgendagen kan bringe? Formålet skal jo være at skaffe alle samme velvære, men følgen af systemet bliver at nedsænke alle i den samme fattigdom.

De virkelige fællesopgaver.

Statens opgaver må derfor indskrænkes til et ordnet retsvæsen, så borgerne kan leve og virke betryggede mod overgreb og forbryderi-

ske handlinger både fra individernes og fra det offentliges side. Retsplejen må være gratis, da det er urimeligt, at man skal betale for at få sin ret eller af fattigdom give afkald på den.

Fængslerne skal i stor udstrækning omdannes til arbejdsanstalter, og straffen skal væsentlig bestå i vederlag til den ved forbrydelsen krænkede.

Samfundets pengevæsen må lægges i hænderne på en rigsbank, som i modsætning til den danske nationalbank altid må garantere, at omsætningsmidlerne beholder deres pålydendes værdi, og således at hele overskuddet ved driften indgår i fælleskassen. Professor Ohlin har herom nylig sagt: »I sammenligning med de 22 mill. kr., som den svenske rigsbank tjente til staten i 1929 ser den halvanden million, som den danske stat får af nationalbanken, ud af meget lidt.«

Endnu må som offentligt anliggende nævnes sundhedsvæsenet, omsorgen for samfundets invalider og en god vej- og færdselsordning; thi enhver ejendomsret ville være illusorisk, hvis adgangen til frit samkvem var spærret. Disse opgaver såvelsom politi- og brandvæsen måtte naturligt tilfalde kommunerne, hvis selvstændighed må udvides og sikres.

Sikring af vælgerens ret.

Indskrænkes statens opgaver til disse virkelige fællesopgaver, får den demokratiske styreform dér sin eneste berettigelse. Jeg beder fastholdt, at vor kritik af demokratiet ikke gælder flertalsstyre i al almindelighed, den gælder kun nutidens bestræbelser for at gøre flertalsstyret enevældigt. Det er flertallets diktatur, vi opponerer imod, thi demokratiet underminerer sin egen berettigelse, når det giver flertalsbeslutninger ubegrænset magt til at skalte og valte. Hvis det derimod drejer sig om opgaver, som alle medborgere har lige ret til at være medrådige over, altså netop om dem, vi lige har nævnt som statens fællesopgaver, da er der selvfølgelig ingen anden afgørelse mulig end flertallets. Men så bør også enhver vælger frit kunne lægge sit lod i vægtskålen uhæmmet af partibestyrernes magt og af geografiske grænser. Og Retsforbundets program går nu netop ud på at sikre vælgerens ret i begge disse henseender. Ved indførelse at det, vi kalder fri valgret, sikres der ham den friest mulige brug af sin stemme, så han kan give den til den mand eller kvinde i hele landet, han til enhver tid ønsker sig repræsenteret af. Og rigsdagsmandens indfly-

delse i rigsdagen skal afvejes nøjagtig efter det antal vælgerstemmer, han repræsenterer.

Arbejdets ret.

Ser man nøjere til, hvad denne ordning betyder, vil man opdage, at det er arbejdets ret, der er kernen i vort program. Arbejdets ret er: først og fremmest at befries for beskatningens udsugelser. Og når vi, efter at have fjernet skatterne, i stedet for opkræver en grundskyld, må denne sum overgives direkte til de rette ejere, nemlig alle borgerne, efter at de nødtørftige offentlige udgifter, som grundloven har fastlagt, er fradraget. Det er nemlig folkets dvs. borgernes ejendom, ikke statens. Vi vil ikke igen have en samling politikere, der siger sig at handle på statens vegne, til at disponere over vore egne penge. Derfor er det med rette sagt, at et byrdefuldt budget og folkefrihed er uforenelige. Da retsstatens budget er meget lille, vil der således blive et anseligt årligt overskud til hver borger. Enhver vil derefter med lethed kunne forsikre sig selv mod sygdom, alderdom osv.

De samme penge, som borgeren nu tvinges til at aflevere på skattekontoret, vil han frivilligt kunne anbringe i en forsikringsanstalt, og knap med så surt et ansigt.

Også kapitalens herredømme vil da være brudt, thi når de besiddende ikke længere har rygstød i jordmonopolet, vil de ingen overmagt have overfor arbejdet, de vil ikke længere kunne diktere arbejdslønnen. Arbejdsløshedens stadige trussel vil blive bortmanet under disse sociale forhold. Erhvervslivet får de billigst tænkelige produktionsvilkår, når man opnår frihed for offentlig belastning og indgreb, og hjemmemarkedet bliver købedygtigt.

Den nuværende sociale understøttelseslovgivning.

Hvad den nuværende sociale understøttelseslovgivning angår, da er det Retsforbundets faste hensigt, at den ikke under de nuværende forhold må forringes. Der vil ikke blive rørt hverken ved aldersrente eller sygeforsikring før det har vist sig, ikke blot i teorien, men i praksis, at enhver, der vil, kan hjælpe sig selv meget bedre, end det offentlige nu kan hjælpe ham. Sålænge de herskende politiske partier ikke vil fjerne ondet radikalt, må bøderne derfor betales i form af de mægtige sociale udgifter.

Stat og samfund.

Mange vil vistnok tænke, at under et så simpelt regeringssystem som ovenfor skitseret, vil samfundet blive trist og dødt. Hvad skal der blive af det storartede politiske liv? Hvad skal vi bruge alle vore statsmænd til? Ja, jeg er bange for at her virkelig er et sted, hvor der vil opstå arbejdsløshed. Selv rigsdagen, som især ville få til opgave at simplificere hele lovgivningen og lovbøgerne, ville ikke længere ved dramatiske kampe tilfredsstille publikums sensationslyst. Aldrig mere ville man fra tilhørerlogen tilråbe det høje ting: en ren cirkusforestilling!

Men frygten for at livet i retsstaten skulle blive trist og monotont kommer af den forestilling at regering og samfund er en og samme ting. Det er en ganske falsk forestilling. Man fratager jo ikke borgerne initiativet til nogetsomhelst, fordi man indskrænker statsmagten til at sørge for retfærdighedens overholdelse. Tværtimod, hvorfor skulle borgerne ikke netop da kunne planlægge kooperative foretagender i det uendelige og danne selskaber af enhver slags for velgørenhed, industri, agerdyrkning, religion, videnskab osv. Retsstatens mål er jo ikke at trykke alle ned på et usselt proletarplan som i Sovjet-Rusland, men at give alle borgere mulighed for at blive kapitalister. Det er nemlig den bedste måde at bekæmpe »kapitalen« på. I stedet for »statens ejendomsret til kapitalen«, som arbejderne nu kræver i misforstået ærbødighed for det mystiske væsen, staten, skal vort mål være »folkets ejendomsret til kapitalen«.

Øget produktion.

I Amerika er der særlig efter krigen en udvikling i gang med at fordele aktier på et meget større antal hænder end før, og denne tilvækst af små aktionærer skyldes målbevidst politik både fra selskabernes og fra fagforeningernes side. Bell telefon kompagniet f.eks. har fået 62.000 af sine funktionærer til aktieejere; på lignende måde flere jernbaneselskaber, og nogle af de store truster. Desuden bestræber fagforeningerne sig for at finde nye veje til organiseret samarbejde med forretningsledelsen, og adskillige af disse forsøg er ubetinget kronede med held.

Det synes, som om de amerikanske fagforeninger bedre end de europæiske har forstået, at produktionens forøgelse betyder forøgelse

af, hvad der er til deling. De stiller sig kritisk til socialismen, hvis denne betyder statens overtagelse af al ejendom og ledelse af bedrifterne. Den amerikanske arbejderklasse tror på, at der kan skabes en virkelig fællesinteresse mellem arbejde og kapital ved denne spredning af aktiemassen til funktionærer og arbejdere og de forskellige former for samarbejde. Industriel uro vil afværges derved, at arbejderne får interesse ligesåvel for dividenderne som for lønningerne, og den dag imødeses, da enhver arbejder vil være en kapitalist. I ly af denne sikkerhed vil der hurtigt samle sig kapitaler. Disses hurtige formerelse vil igen blive årsag til arbejdets stigen i værdi. De arbejdende klassers mål er selv at blive kapitalister; de vil selv bidrage til at danne nye kapitaler; de vil blive mere uafhængige, og de vil kunne forene sig for at grunde foretagender for egen regning.

Nå, endnu er den dag ikke oprundet, og der er måske langt igen, men det er indlysende, at hvis alle monopoler, alle forrettigheder til landets naturværdier fjernes, og al direkte og indirekte skat ophævedes, således som Retsforbundet foreslår det, ville denne udvikling henimod frie velhavende, selvhjulpne borgere fremskyndes umådeligt.

Hovedsagen. Retsstaten – en kulturopgave.

Når man nu til slut vil overveje følgerne af retsstatens indførelse, springer de materielle fremskridt stærkt i øjnene. Og alligevel er det ikke det, der for os er hovedsagen. Vi ville ikke hellige denne sag så megen tid og så mange kræfter, dersom den ikke stod for os som en kulturopgave, som en sag af den største betydning for det personlige åndsliv.

Og selv om det ser ud, som om vi har strømmen imod os i øjeblikket, og tvangsorganisation og statsforsorg er det trætte vesterlands ideal og tilflugt, så tror vi på, at vi har fremtiden for os, og at vor kamp for individets selvstændighed og for dets frie sammenslutninger er den eneste vej til at forny vor kultur og at undgå den Untergang des Abendlandes.

Retsstaten vil sondre mellem privat og offentligt.

Moderne politik er selv i sin bedste form et uoverkommeligt sammensurium af privat og offentligt, der påtvinges enhver af os. Det moderne menneskes ansvarsfølelse angribes i sin rod, fordi den for-

flygtiges; bl.a. ved misbrug af ordet solidaritet. Solidaritet, der betyder broderfølelse og frivilligt offer, kommer altfor let til at betyde: fordelene for mig og besværlighederne for de andre. Og begge dele ved tvang.

Retsstaten vil søge at rense ud her ved at sondre mellem privat og offentligt og stille hver ting på sin plads. Den vil genoprette privatlivets ukrænkelighed og frihed. Den vil igen gøre individet til et oprejst væsen. Den vil adle ham med ansvarsbevidsthed og genskabe hans menneskeværdighed, der består i friheden til selv at vælge og vurdere. Retsmoralen drømmer ikke om at skabe et paradys på jorden; det er jorden slet ikke indrettet til, ikke engang om at gøre menneskene lykkelige, det må hvert menneske selv besørge. Men hvis det i denne tid er tilladt at tale om sjælen, kan vi udtrykke os således: Det, vi håber at nå, er blot at frigøre så mange menneskesjæle som muligt, tilrettelægge samfundsforholdene således, at ingen menneskesjæl med fremdrift i sig behøver at forkrøbles, men at de alle kan få frihed i vingestrækket, mulighed for at udfolde deres evner og nyde glæden ved at frembringe og yde frit. Vi vil fri dem ud af det komplott, som nu i statens navn udøver godgørenhed ved at tage fra den ene og give til den anden, et vrængbillede af godgørenhed og af kristendom, som kun tjener til at kvæle de naturlige følelser for næsten, for de syge og fattige, som er det fribårne menneskes ære. Ingen menneskeværdighed kan forenes med at lægge mine opgaver og mit ansvar over på andre.

Vort slægtlede mennesker har frihed af navn, men den ufries holdning. Men hvad er frihed: Ret til at eje frugterne af sit arbejde, ret til at arbejde, til at udvikle sig, til at bruge sine evner, som man bedst forstår, uden at staten blander sig deri på anden måde end ved en beskyttende virksomhed, det er frihed. Den største ros for nutidsmennesket er at være facil, ikke at støde an. For at gøre sig værdig til en af de talrige almisser, der står som normal levevis, må man helst gøre sig så ringe og usselig som mulig. Det politiske liv har undergravet den sunde stolthed og selvstændighed og indtørret kilderne til spontane kærlighedsytringer og frie originale indsatser. Initiativ og frisk oprindelig kues. Man fornædler godgørenhed, når man gør den til en pligt og tvangsag i stedet for frivillig. Man fornædler både giver og modtager.

En fribåren menneskehed.

Retsmoralen vil befri menneskene for denne mare. Ligesom Nietzsche har den et overmenneske for øje. Men dette overmenneske optræder ikke i rovdyrham; det er det ranke, ansvarsbevidste menneske; mennesket, der står på sin egen grund, men også respekterer andres og er frit i valget af sine opgaver – det menneske, som den gamle blindede Faust så for sit indre blik ved slutningen af sit liv!

Ja, det er livets lov i sammendrag,
al visdoms sum i kortest udtryk givet:
kun den fortjener frihed sig og livet,
som vinder dem i kamp påny hver dag.

...

Jeg åbner millioner plads at bygge
I virksom frihed, ej i sløvhed trygge.

...

På friheds jord et folk, som virker frit,
At dog et sådant syn engang blev mit!

Selv om disse ord ikke har direkte politisk sigte – eet kan vi være enige om: det er ikke det kommunistiske ideal, der her foresvæver Faust. Snarere tror jeg, at den i aften tegnede samfundsorden har lov til at se en forbundsfælle i Goethes mægtige personlighed, når vi kæmper for en fribåren menneskehed. Thi er der noget, vi drømmer om, så er det at åbne millionerne plads til at bygge »i virksom frihed, ej i sløvhed trygge«.